

Vägar till kulturarvet

Agenda kulturarv i Kalmar län

Grupparbete i Karum.
Bilden togs under ett av
de många arbetsmötena
om Agenda kulturarv.

FOTO LARS JOHANSSON,
BAROMETERN

Agenda kulturarv i Kalmar län

ATT VÅRDA KULTURARVET och hålla det levande i människornas medvetande är en grund för livskvalitet och hållbar utveckling. Kulturarvet handlar om själva livet – nu och i förfluten tid – och den miljö som människan byggt upp omkring sig i form av bebyggelse, landskap, föremål, traditioner och sitt sätt att leva.

Många arbetar med detta. Det görs såväl ideellt inom exempelvis hembygdsrörelsen som professionellt av antikvarier och andra yrkesgrupper inom länsstyrelser, läns museer och kommuner.

Men arbetar vi med rätt inriktning och vem gör egentligen vad? Behövs en förnyelse och bättre förankring av arbetet? Syns kulturmiljövårdens arbete ute i samhället? Hur ska man skapa kontakter mellan alla som arbetar med och är intresserade av kulturarvet? Hur kan man utnyttja varandras kunskaper? Hur ska dagens skolbarn bli medvetna om den kultur de själva är med om att skapa i dag, och hur gårdagens såg ut? Och hur kan den nya tekniken användas för att utveckla samarbetet och söka efter eller sprida information?

För att ta itu med alla dessa frågor startade 2001 projektet Agenda kulturarv. Det gjordes på nationell nivå i samarbete mellan landets länsstyrelser, läns museer och Riksantikvarieämbetet. Med detta som grund inleddes ett omfattande och idérikt arbete runtom i landet.

Den här broschyren är en sammanfattning av Agenda kulturarvs resultat i Kalmar län. Länsstyrelsen och läns museet har samverkat med bland annat hembygdsföreningar och andra föreningar, kommuner, skolor, länsbygderådet, hembygdsförbundet och regionförbundet.

Samarbetet inom Agenda kulturarv har varit mycket spännande och givande, med seminarier och grupparbeten, och – framför allt – möten mellan människor. Länsstyrelsen och läns museet vill härmed tacka alla som medverkat med kloka synpunkter och bra idéer. Ett särskilt tack också till våra projektledare Coco Dederling och Liselotte Jumme utan vilkas engagerade arbetsinsatser resultatet inte hade blivit det vi nu presenterar.

Det är vår förhoppning att denna skrift ska inspirera andra till att upptäcka och arbeta med kulturarvet.

Kalmar läns museum

Maria Malmjöf

Länsstyrelsen Kalmar län

Kjell-Håkan Arnell

Fotografen Nils J Nilsson dokumenterade på 1950-talet livet bland fiskare och småjordbrukare vid Smålandskusten. Här plockar Magda Håkansson strömming ur en sköte i Stensö fiskeläge, Kalmar.

Kulturarv med människan i centrum

VAD BETYDER Egentligen begreppet kulturarv? Först kommer man att tänka på det mest spektakulära, kulturlämningar och kraftfulla uttryck för människans skapande och andliga föreställningsvärld. I vårt län kan det vara Kalmar slott, medeltidskyrkorna, regalskeppet Kronan och de öländska fornborgarna. Med andra ord sådant som våra förfäder skapat och som i dag är en del av vår gemensamma kulturmiljö.

Men en djupare eftertanke säger oss att kulturarv också kan vara seder, bruk och traditioner. Vi förvaltar ett kulturarv när vi målar uthuset med Falu rödfärg, kittar ett fönster eller bara äter en kroppkaka.

Samtidigt skapar människan ständigt nya material, byggnader och andra sätt att leva på. Därmed utvecklas – nu, och runt omkring oss – det som kommer att bli kulturarv i morgon.

Hur många bär om 50 år hem maten i en plastkasse från Konsum?

Kulturarvet handlar om vad människan gör och tänker, och om allt som omger oss. Kulturarvet är grunden vi står på. Genom att känna till våra rötter kan vi bygga upp trygghet och identitet, veta var vi kommer ifrån och lite grann inse vart vi är på väg. Kunskapen om det förflutna ger också perspektiv på vår egen tid och respekt för gångna och kommande generationers liv och arbete. Kunskapen skapar också tolerans och förståelse för andras kulturarv. I dag används kulturarvet som en resurs och tillväxtfaktor i samhällsutvecklingen. Vi konsumerar kulturarv i vår vardag och som turister. Upplevelseindustrin växer och vi söker genuina miljöer och gammal klokskap.

Kulturarv inbjuder till spännande upptäcksfärder i tid och rum!

Länsvisionen

”Invånarna i Kalmar län känner sig delaktiga i sin historia och sitt kulturarv. Det förvaltas och brukas med ansvar och respekt, till nytta för människornas livskvalitet och samhällets utveckling, nu och i framtiden”

Så ser den vision ut som länsstyrelsen och länsmuseum har tagit fram för det gemensamma arbetet med kulturarvet i länet. Målet är att skapa *En god livsmiljö med historiskt djup.*

Arbetet har delats upp i sex huvudområden med följande inriktning. De beskrivs under följande teman i denna skrift.

● Den lokala historien	6–9	● Bygga upp kunskap	18–21
● Samarbete och nätverk	10–13	● Berätta och lära	22–25
● K-märkt utveckling	14–17	● Förvalta och vårda	26–29

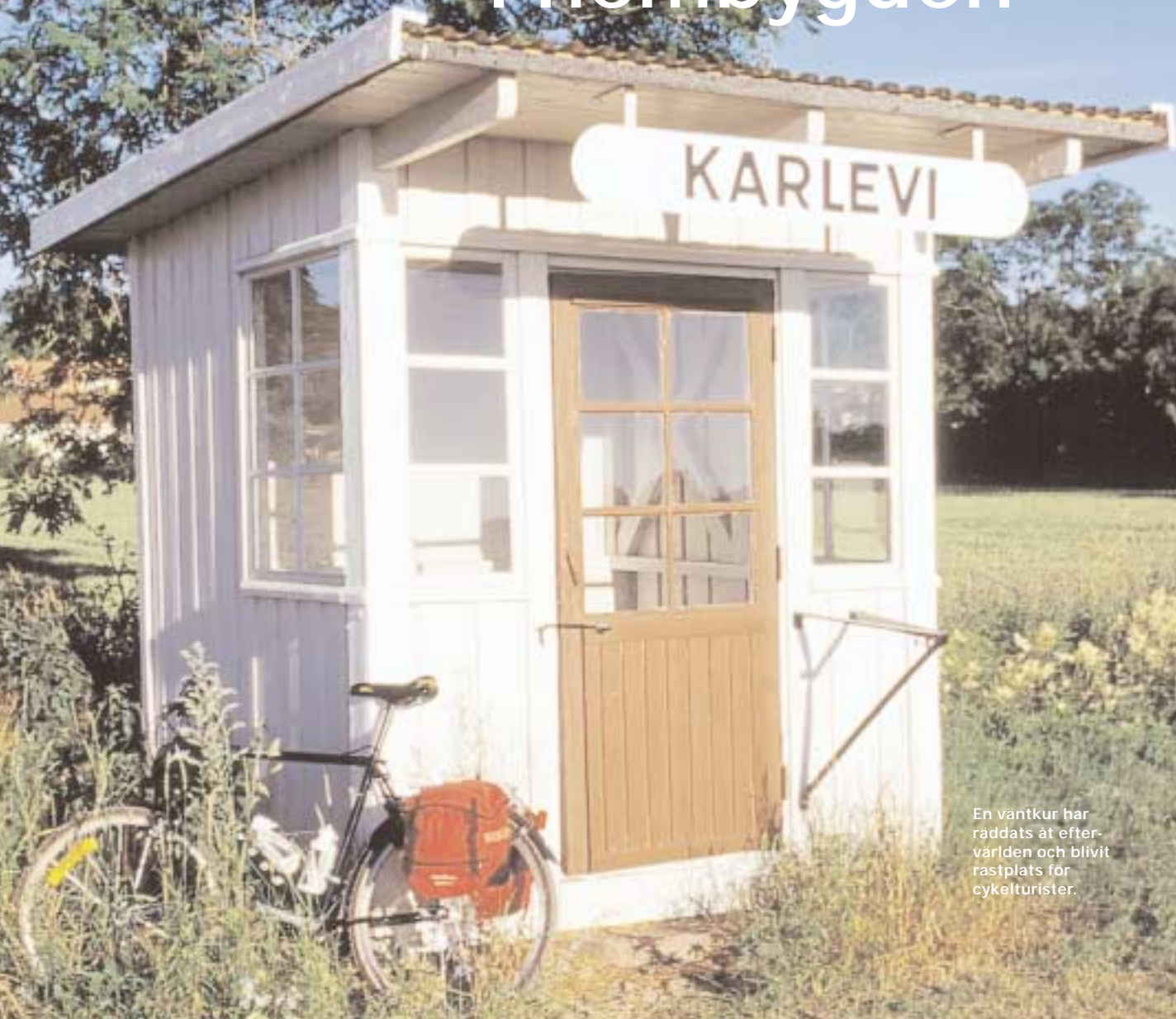

Berlock från regalskeppet Kronan, 1600-talet

En hälsning från bronsåldern. Skepp och skålgropar, inhuggna i en berghäll i Lofta i norra delen av Västerviks kommun.

Med rötterna i hembygden

En väntkur har räddats åt eftervärlden och blivit rastplats för cykelturister.

DEN LOKALA HISTORIEN, kulturarvet i den egna hembygden, är den första kontakten varje människa får med det vi kallar kulturarv. Det lokala kulturarvet brukar också skapa det största intresset och engagemanget. Där vårdas och förvaltas också en stor kunskap. Hembygdsföreningarna är utmärkta exempel på denna goda svenska tradition.

Vad det ytterst handlar om är att de flesta människor – förr eller senare – får en längtan efter att söka sina rötter. Man vill förstå vem man är och bevara fragmenten av allt det som format den egna generationen. Det skapar trygghet i nutiden och hjälper till att ge perspektiv på världen runt omkring.

Många äldre människor bär på en stor kunskap om lokalsamhället och om hur livet levdes i äldre tider. Denna skatt av kunskap måste också föras vidare till den nya generationen, exempelvis genom skolan, men också på andra sätt. Därigenom lever medvetandet om kulturarvet vidare, och hålls levande. I samarbete med länsmuseet anordnas varje år en mängd tidsresor i länets skolor där historien i barnens närmiljö står i centrum.

Målet är att främja intresset för det lokala kulturarvet genom att ta vara på och uppmuntra lokalt engagemang och kunskap. För att nå dit har följande huvudpunkter valts ut:

- Det lokala perspektivet ska vara vägledande t.ex. när man väljer ut de kulturmiljöer som bör vårdas och/eller skyddas.
- Lokal kunskap som finns exempelvis hos hembygdsföreningarna ska utnyttjas i det regionala arbetet.
- Regionala eller kommunala projekt ska inte starta utan att kontakt tas med lokalbefolkningen för att få del av deras synpunkter och kunskaper.
- Arbetet med att dokumentera lokal kunskap och lokala berättelser ska uppmuntras och stödjas.
- Länsstyrelsen och länsmuseet ska i högre grad finnas tillgängliga för råd och stöd.

Den lokala kunskapen kan handla om ett stenblock, omgivet av dikt och sägen. Arne Lagerstedt, Högsrum, vid Ingeräll-sten i det öländska Mittlandet.

Tändsticksask, 1960-talet

”

Ta vara på barnens nyfikenhet, de äldres kunskaper och inflyttarnas intresse. Det är lokalt man finner rötter, tillhörighet, stolthet och trygghet.

Exempel i länet

KUL-projektet i Glasriket

I Kalmar läns inland, med koncentration till kommunerna Nybro och Emmaboda, ligger en del av Glasriket, ett av landets mest betydelsefulla områden för tillverkning av glas. KUL-projektet har som syfte att öka Glasrikets attraktionskraft genom att utveckla och erbjuda upplevelser i äldre glasbruksmiljöer. Gamla hus, maskiner och historiskt intressanta platser med anknytning till glasinstrin kan tack vare föremål, berättelser och minnen ge en spännande bild av ett stycke viktig industrihistoria.

Med lokalt engagemang och lokal kunskap som grund är ett tiotal arbetsgrupper i verksamhet med att välja ut unika platser och arbeta med idéer om hur miljöerna kan utvecklas.

Länsstyrelsen driver arbetet i nära samarbete med Glasriket Turism AB och Länsstyrelsen i Kronobergs län.

Kontaktperson: Susann Johannisson, tel. 0471-181 00.

Internet: www.h.lst.se

Länets vattendrag har utnyttjats i århundraden av människan. Johansfors är ett av flera glasbruk vid Lyckebyån.

FOTO SUSANN JOHANNISSON, LÄNSSTYRELSEN

Milstolpe, 1800-talet

Vision Skäftekärr

I Böda socken på norra Öland finns ett av landets mest välbevarade järnålderslandskap. Det är rester av husgrunder, fägator, hägnader och åkrar från den rika bondekultur som utvecklades på Öland under de första århundradena e.Kr.

I detta område finns besöksmålet Skäftekärr som drivs av Skäftekärr ekonomiska förening. Arbetet går ut på att rekonstruera och visa järnålderns kulturlämningar. Här finns också en unik botanisk anläggning. Föreningen anordnar också olika evenemang med kulturell inriktning.

Genom olika projekt har föreningen anordnat utbildning på gymnasie- och högskolenivå och engagerat sig i att utveckla landsbygdens möjligheter. Den lokala förankringen och det lokala engagemanget är en förutsättning för projektets framgång. Vision Skäftekärr samarbetar också med myndigheter och näringsliv. Via Skäftekärr Utvecklings- och Företagscentrum görs insatser för att främja utveckling och företagsamhet på norra Öland.

Kontaktperson: Lars Wellin, tel. 0485-221 11 eller direkt 222 04.

Internet: www.skaftekarr.se

Skafthälsyxa,
yngre stenålder eller
äldre bronsålder

Strandavägar

Stranda härad vid Kalmarsund var ett av de gamla folklanden i medeltidens Småland. I Mönsterås kommun, som är en del av det gamla Stranda, finns ännu gamla vägsträckningar bevarade.

I projektet Strandavägar samarbetar fem grupper för byutveckling i ett projekt som stöds av EU. Syftet är att anlägga natur- och kulturleder i kommunen, framför allt längs de äldre vägarna. Längs lederna ska skyltar med information om den lokala historien placeras ut.

Den lokala kunskapen och det lokala initiativet står i centrum. När projektet är avslutat är det också de lokala föreningarna som ska underhålla vandringslederna och hålla dem vid liv.

Projektägare är Kalmar läns museum.

Kontaktperson: Liselotte Byström, tel. 0499-170 00.

Den murkantade allévägen mellan Strömsrum och Timmernabben tillhör länets klenoder när det gäller det gamla vägnätet.

FOTO CHRISTINA ALMOVIST, LÄNSSTYRELSEN

Samarbete ger styrka

Midsommarfest i Vickleby omkring 1980. Barnen på bilden är nu vuxna, men för traditionen om dragkamp och midsommarstång vidare till sina barn.

MÅNGA MÄNNISKOR ARBETAR med kulturarvet. Det görs på många olika sätt. Det finns hjärtefrågor och specialintressen, såväl som olika roller och ansvar. Detta skapar en mångfald som garanterar att kulturarvet har bredd och djup.

Genom samarbete mellan alla som är engagerade lokalt, kommunalt och regionalt kan kulturarvet göras tydligare och bli mer intressant för invånarna.

Samarbete innebär också att man lär av varandra, utbyter åsikter och söker lösningar gemensamt. Samverkan leder också till att resurser och kunskaper utnyttjas bättre, inte minst när det gäller samarbete mellan föreningar.

Samarbete skapar i sin tur nätverk och nätverk skapar och underlättar i sin tur samarbete. Därför behövs mötesplatser där kontakter kan knytas. En del av mötena kan ske virtuellt, via Internet. Men viktigast är ändå de "riktiga" mötena mellan människor.

Målet är att med samlad kraft och kompetens sprida kunskap om och engagemang för kulturarvet. För att nå dit har följande huvudpunkter valts ut:

- Ett årligt seminarium ska samla föreningar, myndigheter och andra som arbetar med kulturarvet. Ett antal breda teman ska behandlas. Initiativtagare är länsstyrelsen och läns museet.
- Allmän information, fackkunskap och rådgivning när det gäller kulturarvet ska i ökad utsträckning göras tillgänglig för allmänheten. Samarbete mellan föreningar, kommuner och regionala aktörer är nödvändig.
- Ett regionalt kollegium för kommunala museifrågor ska bildas för att man lättare ska kunna utbyta erfarenheter. Läns museet är samordnare.
- Kommunen är den offentliga institution som medborgarna har närmast till. Därför är det viktigt att utveckla samarbetet mellan länsstyrelsen, läns museet och kommunerna.
- Av stort värde vore att tillsätta en "kulturarvslots" som arbetar med att samordna, utveckla och vara rådgivare i arbetet med kulturarvet i länet.
- Fackkunskap som finns på länsstyrelsen och läns museet ska föras ut på lokal nivå och till kommunerna.
- Stora värden kan skapas genom samarbete över yrkes- och sektorsgränserna. Som ett bra exempel kan nämnas länsstyrelsens utvecklade samverkan mellan kulturmiljövård och naturvård.
- Länsstyrelsen och läns museet ska i större utsträckning stå till förfogande för dem som på kommunal eller lokal nivå arbetar med kulturarv. Bland annat finns önskemål om föredrags-hållare och en regional "projektbank" som kan utnyttjas ute i länet.
- Samverkan mellan lokala föreningar, skolor, länsstyrelse och läns museum bör uppmuntras och utvecklas.

Borrvång, 1950-talet

”
Samhället måste kunna erbjuda alla en plats i historien. Alla behöver ett kulturarv att identifiera sig med.

Exempel i länet

Öländska hus

Nätverket Öländska hus startade som ett försök att skapa en gemensam mötesplats för människor som bor i och är intresserade av gamla hus på Öland. Syftet var att bilda kontaktnät för att utbyta erfarenheter och kunskap. Nätverket har hittills ca 150 medlemmar och drivs via en hemsida med e-postadresser på Internet. En förening med namnet Nätverket Öländska hus har också bildats. Föreningen planerar årligen återkommande byggnadsvårdsdagar.

Kontakt e-post: olandska.hus@swipnet.se

Internetadress: home.swipnet.se/karleken/olandshus.htm

Hur bygga gårdsgård på 2000-talet? Jo, ännu finns det människor som kan, och som visar, som vid en byggnadsvårdsdag i Mälilla.

FOTO ULRICA JOHANSSON, KALMAR LÄNS MUSEUM

Bråbygden där vinden vände

I början av 1990-talet inleddes ett samarbete mellan 14 byar i den västra delen av Oskarshamns kommun. Avfolkning och nedläggning av jord- och skogsbruk var problem för samtliga. I det nätverk som skapades mellan byarna valde man att inrikta sig på bygdens synnerligen rika kultur- och naturmiljö. Den lyftes fram som en resurs att värda, värna och utveckla med kunskap och kvalitet. Med lokala och inflyttade eldsjälar i spetsen har Bråbygden idag blivit en inflyttarbygd.

Naturvårdsverket och kommunen satsade tillsammans med bygdens intresseförening på Naturum Bråbo med utställningslokal och programverksamhet med bl.a. natur- och kulturstigar, natur- och kulturskola och temakvällar, vilket lockar både lokalbefolkning och turister.

Kontakt: Bråbygdens Intresseförening, tel. 0491-711 41, brabygden@telia.com

Internetadress: www.brabygden.org

”
Varje
landskap
skulle kunna ta
ansvar för att
bevara ett hantverk
– ett 'landskaps-
hantverk', som kunde
symbolisera
landskapet på
samma sätt som
landskapsdjur
och landskaps-
blommor.

Kultur och Lust-dagar

Hösten 2003 anordnades i Mönsterås kommun fortbildningsdagar för främst pedagoger där deltagarna kunde välja mellan ett antal skapande grupparbeten, workshops, med olika teman inom digital historia, företagsamhet, medeltida ballader, teater och måleri med experimentella inslag. En del workshops hade inslag av lokala teman som anknöt till kommunen.

Fortbildningsdagarna anordnades i ett samarbete mellan länets kulturinstitutioner, Högskolan i Kalmar, Ung företagsamhet, Regionförbundet i Kalmar län och en kommun i länet. År 2004 anordnas aktiviteterna i samarbete med Emmaboda kommun.

Kontaktperson : Anneli Berglund, konstkonsulent i Kalmar län, tel. 0480-42 62 82, anneli.berglund@kalmarkonstmuseum.se

Där vägarna möts

I Högsby kommun samarbetar man för att locka fler invånare att engagera sig i kommunens kultur och utveckling. Genom olika arrangemang samverkar skola, hembygds- och samhällsföreningar, idrottsföreningar m.fl. Projektet drivs av Högsby kommun i samarbete med länsstyrelsen, regionförbundet och länsmuseum och syftar till att använda kulturarvet för att stärka invånarnas identitet och lokala förankring.

Målet är att skapa ett bestående nätverk mellan alla som på olika sätt arbetar med det lokala kulturarvet. Projektet är ett led i att göra kommunen mer attraktiv både för kommuninvånare och turister.

Kontaktperson: Liselotte Jarnerup, tel. 0491-292 91.

Internetadress: www.hogsby.se

Hej och hå, vad det var jobbigt med tvättbräda! Men så tvättade man före tvättmaskinernas tid. Skolelever provar på.

FOTO PIERRE ROSBERG, KALMAR LÄNS MUSEUM

Plättermos, 1960-talet

Emaljskylt, 1920-talet

Kulturarvet som dragplåster

Turismen är viktig för Kalmar län. Under visfestivalen är det folkfest i den gamla sjöfartsstaden Västervik.

Kalmar län har på grund av sin historia och sitt geografiska läge utomordentligt höga kulturvärden. Regionförbundet lyfter fram länets kultur och kulturarvsfrågor som en god resurs för lokal och regional utveckling. För att uppmärksamma dessa möjligheter har regionförbundet myntat begreppet k-märkt tillväxt.

Det handlar både om länsinvånarnas trivsel och livskvalitet och näringslivets utveckling. En god livsmiljö med historiskt djup är en stor tillgång både för de egna invånarna och de turister som gästar länet. Kulturarvet ger i form av tilltalande landskap och genuina miljöer länet goda förutsättningar för en utökad turism med kulturen som inspirationskälla och huvudattraktion.

I många samhällen, speciellt i glesbygden, använder man sedan länge kulturarvet som en resurs för utveckling. Det kan till och med handla om regioners överlevnad.

I Kalmar län finns områden som redan har lyckats bra. Astrid Lindgrens värld, Västerviks skärgård, Glasriket och Öland har stark dragningskraft på besökare från när och fjärran.

Målet för detta arbetsområde är att lyfta fram kulturarvet som en resurs för regional och lokal utveckling. Det ska dock göras med ansvar och omsorg. Följande huvudpunkter har valts ut:

- Lokalbefolkningen i varje samhälle är dess bästa tillgång. Genom att fokusera på sin egen särart och sina tillgångar kan varje bygd skapa en god livsmiljö för invånare, företag och tillfälliga besökare.
- I alla utvecklingsprojekt bör det kulturhistoriska perspektivet finnas med som en positiv tillgång och en väg till hållbar utveckling.
- Genom samarbete mellan näringslivet och de som är engagerade i kulturarvet kan resurser och kunskaper utnyttjas bättre.
- Kommunerna har många specialkunskaper om sitt område och dess tillgångar. Därmed har kommunerna en viktig funktion för att ta initiativ till och stödja arbete som kan utveckla kommunen.
- Länsstyrelsen och länsmuseet stöder regionala och lokala utvecklingsprojekt som tar den kulturhistoriskt värdefulla miljön som utgångspunkt, exempelvis för insatser inom kulturturismen.

Astrid Lindgrens värld är ett av länets kraftfullaste exempel på K-märkt tillväxt. Till Katthult kommer små Emilar från hela världen för "å köpe sig e mysse".

Dragg i gjutjärn, 1970-talet

”
Kulturarvet står för humanismen i samhället. Det handlar om livskvalitet på olika plan, de värden som har betydelse för 'det goda livet'. Det är kulturarvet som utvecklar rötterna, föder förståelse och ger tryggheten i tillvaron.

Exempel i länet

Under ett historiskt paraply

Det område som i dag är Torsås kommun har en spännande plats i Nordens historia. Här finns Bröms och den gamla gränsen mot Danmark. Här pågick Dackefejden och här finns Söderåkra som en del i det gamla folklandet Møre vid Kalmarsund. Läget vid kusten markeras också av Bergkvaras storhetstid som en av landets viktigaste kustorter inom rederi och sjöfart. Allt detta är en god grund för kulturturism. Med utgångspunkt från det rika lokala kulturarvet pågår ett samarbete mellan Torsås kommun och dess föreningar och näringsliv för att öka tillväxten inom turismnäringen.

Projektägare är regionförbundet, Torsås kommun och Bergkvara samhällsförening i samverkan.

Kontaktperson: Cissi Ericsson,
tel. 0486-202 22.

Internetadress: www.torsas.se

Salvestaden

För många turister som besökt Kalmar sedan 1997 har Salve blivit ett välkänt begrepp. Det gamla latinska hälsningsordet har använts som symbol för en verksamhet som kom till för att lyfta fram Kalmars medeltida historia på ett pedagogiskt sätt. Salveprojektet har framför allt vänt sig till barnfamiljer och skolor.

Sommaren 2004 har verksamheten för första gången fått en permanent plats vid våtmarksanläggningen Kalmar Dämme. Här ska turister och kommuninvånare kunna uppleva ett stycke levande historia från 1300-talet.

För att förverkliga detta samarbetar Kalmar kommun, ett antal fastighetsägare och Kalmar läns museum som för denna uppgift bildat Salvestaden i Kalmar AB.

Information: Kalmar turistbyrå, tel. 0480-41 77 00.

Kontaktperson: Peter Dywik, tel. 0480-45 13 00.

Internetadress: www.salvestaden.com

Svärd, bronsålder

Vid Allfargatan i Torsås paraderar Slöjdriketets egen symbol – Torsåstuppen.

Smalspåret

1876 startade arbetet med att bygga den smalspåriga järnvägen mellan Västervik och Hultsfred. Tre år senare gick de första tågen. I etapper som pågick under 30 år byggdes sedan banan ut ända till Växjö. Trafiken pågick i över 100 år, de sista 40 åren i SJ:s regi. 1984 gick dock det sista tåget, och banan stod övergiven.

Efter nedläggningen samlades ideella krafter i Tjustbygdens Järnvägsförening för att försöka få banan att överleva. Efter en hård kamp lyckades detta, och Smalspåret kör nu sommartrafik mellan Västervik och Hultsfred.

Mycket stora insatser har gjorts för att rusta upp stationshus och banans olika delar. Mycket har bestått av ideellt arbete. En del av arbetet har utförts med hjälp av pengar från EU och länsstyrelsen. I dag är banan mellan Västervik och Hultsfred byggnadsminne och Sveriges längsta, bevarade järnväg med spårvidden 891 mm. Trafiken drivs av Tjustbygdens Järnvägsförening medan Förvaltnings AB Smålandsbanan står för drift och underhåll av banan.

Internetadress: www.smalsparet.se

Världsarvet Södra Ölands odlingslandskap

År 2000 upptogs Södra Öland på Unescos lista över jordens natur- och kulturarv inom kategorin "levande kulturlandskap". Utnämningen baseras på landskapets ålderdomliga indelning av åkrar och betesmarker, där välbevarade radbyar och gravfält ännu präglar landskapet.

För att stärka bilden av världsarvet samarbetar Mörbylånga kommun, länsstyrelsen, LRF och kommuninvånarna. Målet är att bevara de kulturella och biologiska värden som är knutna till Världsarvet Södra Ölands odlingslandskap. Lantbruk, turism och övrig näringsverksamhet ska utvecklas i samverkan och med ömsesidig hänsyn.

Mörbylånga kommun, länsstyrelsen, LRF, regionförbundet, Sydsvenska Industri- och handelskammaren i Kalmar län bildar tillsammans med företrädare för det lokala näringslivet "Världsarvets samrådsgrupp".

Kontaktpersoner: Kerstin Olofsson, tel. 0485-471 50 och Ann Moreau, tel. 0480-820 00.

Internetadress: www.h.lst.se

Småskaligheten har ännu sin plats i världsarvet södra Ölands odlingslandskap. Ekologiskt köpcenter av drive in-modell i Triberga.

Kulturarv för alla

En egen kolonilott var värd att visa upp i kostym och finkläddning när fotografen kom till Stensö koloniområde i Kalmar på 1930-talet.

OM MAN HAR KUNSKAPER kan man både bevara och utveckla kulturarv. Att dokumentera, forska, samla och förvalta kunskaper är grunden till att lyckas.

Varje del av vårt kulturarv bär på sin historia – sin berättelse – och det är den som motiverar att det bevaras. Det är också genom kunskapen man kan få de historiska perspektiven och förståelsen för sina rötter. Därför är det särskilt viktigt att ständigt ställa frågor till det förflutna och bygga upp ny kunskap. Det kan handla om att studera arkiv eller leta i bibliotekshyllor. Det kan innebära intervjuer eller besök på kulturhistoriskt intressanta platser. Det kan också innebära praktiskt arbete där man lär sig ett handlag, en färdighet som inte kan läras in i teorin, t.ex. att hantera ett par köroxar.

Människor definierar kulturarv olika. Därför ska allas kulturarv respekteras på lika grunder. Därmed slår man vakt om mångfalden av kulturarv, att förvalta för framtiden.

I arbetet deltar förutom länsstyrelsen och länsmuseet, hembygdsföreningar och andra föreningar, lantbrukare, fastighetsägare, arkiv, bibliotek, kyrkan och många andra.

Målet är en ökad kunskap om det förflutna – en kunskap med bredd och djup. För att nå målet har följande huvudpunkter valts ut:

- Kunskapen om länets kulturarv fördjupas och breddas genom samarbete mellan dem som regionalt och lokalt arbetar med kulturarvet, och genom särskilda insatser på områden som är mindre uppmärksammade.
- Länsstyrelsen och länsmuseet bör i högre utsträckning ge råd och stöd till föreningar och privatpersoner som vårdar och dokumenterar delar av vårt kulturarv.
- Kulturarvets mångfald måste visas i det som uppmärksammas och bevaras. Det kan exempelvis handla om olika kulturars kulturarv eller om det moderna kulturarvet som vi har omkring oss just nu.
- Det är viktigt att ha i minnet att kulturarv skapas. Somligt lyfts fram, annat glöms bort. Historien används för olika syften under olika tider. Det finns ingenting som är objektivt och oföränderligt.

Bruket att slå med lie har sina rötter i järnåldern. Ännu finns människor som lär ut hur lien ska hanteras. Kjell Gustafsson håller kurser i ämnet.

Fällkniv, 1960-talet

Kaffekokare, 1800-talet

Exempel i länet

Sockenkyrkans historia

I Växjö stift utbildas ledare för studiecirkel på temat sockenkyrkans historia. De flesta kyrkor och kyrkogårdar har en lång historia och genom åren har de förändrats för att anpassas till församlingens behov och tidens mode. Många förändringar har dokumenterats, men inte alla. En förutsättning för att kunna förvalta och vårda kyrka, inventarier och kyrkogård, nu och i framtiden, är att den samlade kunskapen är god. Studiecirkeln vänder sig i första hand till anställda och förtroendevalda inom församlingen och genomförs som arkivstudier, intervjuer och samtal. Resultaten kommer bl.a. användas i församlingarnas planer för vård och underhåll.

Sockenkyrkans läge är alltid valt med omsorg. Vid ett gravfält från järnåldern står Långemålas tempel förankrat i historien och väl synligt i landskapet.

Projektet bedrivs av Växjö stift tillsammans med studieförbundet Sensus.

Kontaktperson: Torbjörn Sjögren, tel. 0470-77 38 15.

E-postadress: torbjorn.sjogren@svenskakyrkan.se

Industriarvet

Hur har länets industrihistoria sett ut? En spännande bild av denna del av vår kulturhistoria växer fram genom en särskild, industrihistorisk kartläggning. Den samlade kunskapen bygger på att länets hembygdsföreningar rapporterat om kända industriarv i respektive hemsocken. Den lokala kunskapen visar sig här från sin bästa sida.

Den samlade dokumentationen kommer att göras tillgänglig via Internet. Ett omfattande material om industriarvet publicerades också i länsmuseumets årsbok "Industrins tidevarv" 2001.

Projektet drivs av länsmuseumet på uppdrag av länsstyrelsen och regionförbundet.

Kontaktperson: Lotta Lamke, tel. 0480-45 13 00.

Internetadress: www.kalmarlansmuseum.se och www.h.lst.se

” Vi glömm ofta det kulturarv som ligger närmast tillbaka i tiden, t.ex. tätorternas historia, miljöprogram och 70-talsvillor. Ska vi verkligen bevara gamla Epa-hus och eternitväggar? Här finns en viktig uppgift att informera, förklara sammanhang, skapa intresse och engagemang.

Gladhammars gruvor

Vid Tjursbosjön i trakten av Gladhammar i Västerviks kommun öppnar sig ännu många gamla gruvhål efter en omfattande brytning av koppar, järn och kobolt. Brytningen pågick i perioder i flera hundra år och har förorenat området kraftigt med tungmetaller. Västerviks kommun och länsstyrelsen har därför under flera år undersökt gruvområdet för att utreda miljöriskerna och ta reda på hur läckaget av miljögifter ska kunna stoppas.

Gruvområdet är samtidigt ett spännande industriminne med höga kulturhistoriska värden. Det har potential för att kunna ställas i ordning och bli ett intressant besöksmål.

Samarbetet syftar till att ta fram ett underlag för hur de kulturhistoriska värdena ska kunna bevaras vid en miljösanering. Projektägare är Västerviks kommun.

Kontaktpersoner: Birgitta Eriksson, tel. 0480-820 00 och Håkan Nilsson, tel. 0480-45 13 00.

Internetadress: www.h.lst.se

Dopfund, 1200-talet

Bruksbåtar

Sedan februari 2003 arbetar föreningen Sjöfararkusten Småland – Öland med att inventera och dokumentera kustens och skärgårdens kulturarv. Syftet är att bevara och göra detta kulturarv levande. Arbetet består i första hand av att fotografera och mäta upp bruks- och allmogebåtar i Tjust. Dessa uppgifter kompletteras bland annat intervjuer och genom arkiv- och litteraturstudier. De insamlade uppgifterna lagras i en databas som förutom bruksbåtar även omfattar öar, båtbyggare och berättelser från området.

Målet för projektet är att skapa modeller för hur man inventerar och dokumenterar samt visar upp resultaten.

Projektet delfinansieras av Leader+ programmet Kustlandet.

Kontaktperson: Lina Johansson tel. 0704-67 63 52, lina@hasselo.com

I Västerviks skärgård finns ännu många bruksbåtar bevarade. Vid Hasselörodden i juli kommer klenoderna till heders igen.

Närkontakt med historien

När det nya landstingskansliet i Kalmar byggdes på 1980-talet kom stadens gamla vallar och bastioner i dagen. Läns museet ryckte ut och berättade om stadens historia.

ATT HÅLLA KUNSKAP om historien vid liv och diskutera det förflutna är en viktig del av förutsättningarna för en god livsmiljö med historiskt djup. Kunskapen om vad som hänt i historien och hur människor har tänkt och levat i gången tid hjälper nutidsmänniskan att förstå även sig själv och sin samtid. Det är inte minst viktigt för barn och ungdomar. Genom historisk undervisning, exempelvis i form av rollspel och möjligheter att prova på äldre tiders hantverk ökar möjligheterna att förstå hur livsvillkoren sett ut tidigare, hur människorna tänkte och vilka värderingar de hade. Detta arbetssätt föder också ett djupare engagemang och ökat intresse för kulturarvet.

Berättelser om det förflutna kan finnas i många olika sammanhang. Farmor kan berätta för barnbarnet om midsommarfirandet på 1940-talet, en företagsledare kan berätta för de anställda om firmans historia, läns museet kan göra en utställning om ett särskilt ämne. Berättelser kan också finnas i landskapet som kulturstigar eller skyltar som satts upp av länsstyrelsen eller den lokala hembygdföreningen. För mer fördjupad kunskap krävs kanske kurser, föredrag, utställningar eller böcker. Att göra kunskap och berättelser tillgängliga för många är en förutsättning för ett fortsatt bevarat kulturarv. Här är Internet och andra media viktiga utvecklingsområden.

För att nå målet att göra kulturarvet mer tillgängligt för invånarna har följande huvudpunkter valts ut:

- Lokal kunskap samlas och sprids genom hembygdsböcker, studiecirkelar, föredrag och särskilda arbeten där det lokala kulturarvet dokumenteras och förvaltas.
- Länets samlade kunskap om kulturarvet görs tillgänglig för allmänheten, genom att exempelvis arkiv och andra källor kan nås via Internet. Arbetet har inletts genom samarbete mellan kommuner, hembygdsföreningar och Kalmar läns museum.
- Länsstyrelsens arkiv över samtliga kända fornlämningar i länet blir tillgängligt via Internet genom ett särskilt projekt.
- Kulturarvet uppmärksammas och görs levande genom exempelvis tidsresor eller verksamhet där deltagarna förvandlas från åskådare till att själva prova på forntida hantverk, stenåldersteknik och tidigare generationers sätt att leva. Läns museet utvecklar och sprider kunskap om sådana pedagogiska arbetsätt som i första hand vänder sig till barn och ungdomar.
- Med kulturarvet som bakgrund kan man lättare förstå händelser i vår egen tid. Historia och nutid kopplas samman t.ex. i skolundervisning och utställningar.

Närkontakt med medeltiden. Upplevelsedagar i skolorna runtom i länet har givit kunskap på ett nytt, roligare sätt.

FOTO BIRGER OHLSON,
KALMAR LÄNS MUSEUM

Exempel i länet

En dag i Mörbylånga under andra världskriget

Hur såg det ut i Mörbylånga mitt under brinnande världskrig? Det får eleverna i årskurs 9 på Skansenskolan i Mörbylånga sätta sig in i. I samarbete med Röda korset och Hemvärdet gör elever och lärare en resa drygt 60 år bakåt i tiden, närmare bestämt till en augustidag 1941. Avsikten är att på ett levande sätt få kunskap om tiden under andra världskriget. Bland annat görs en vandring i 1940-talets Mörbylånga, med rollspel och diskussioner.

Kontaktperson: Yvonne Romarker, tel. 0485-472 26.

Vimmerby digitala bildarkiv

Med pengar från bland annat EUs strukturfond Mål 2 har Vimmerby sedan 2002 arbetat med att ordna kommunens rika bildarkiv och överföra bilderna till digital form. Målet är att invånarna ska kunna ta del av denna rika bildskatt som i sin ursprungliga form – papperskopior – har tummats och slitits hårt under åren. I det digitala arkivet ska man inte bara kunna titta på bilder utan också läsa levnadshistorier och lära sig mer om gamla Vimmerbymiljöer. Materialet samlas fortfarande in och alla som har kunskap eller berättelser är välkomna att lämna bidrag.

Kontaktperson: Christina Nibelius, tel. 0492-76 90 00.

Internetadress: www.vimmerby.se

Målilla hembygdspark

Idas stuga från 1600-talet, en moped- och cykelverkstad och ett 60-talscafé med flipperspel är en liten del av Målilla-Gårdveda hembygdsför- enings levande museum i Målilla hembygdspark. Hit kommer tusentals besökare varje sommar för att få närkontakt med ett rikt kulturarv. I parken finns 17 olika museer och ett 30-tal byggnader. Parken har särskilt uppmärksammats för sin inriktning mot fordon och motorer med "Motorns dag" som höjdpunkt under året. År 2003 lockade detta arrangemang nästan 7 000 besökare.

Kontaktperson: Roland S Johnsson, tel. 0495-202 60, 0480-200 36.

Internetadress: www.malilla.com

Entusiaster håller kulturarvet levande genom att vårda och berätta om det. Bilden togs under segel-sjöfartens dag i Kalmar 1997.

”
Samhällets syn på kulturarv förändras ständigt. Som proffs måste man ha en övergripande, objektiv syn på historien och 'vaska fram kvaliteter' där man inte trodde att de fanns.

Cafékvällar på DackeStop i Virserum

Den muntliga traditionen lever i Virserum. Fem onsdagkvällar per termin är det berättarkväll med olika teman. Verksamheten startade våren 2003 och har ofta samlat omkring 100 deltagare per kväll. Det kan handla om ett samhälles historia eller när järnvägen kom till bygden.

Uppläggnigen är enkel: Kom och berätta! Alla som vill och kan får vara med, och sammankomsterna videofilmas. Avsikten är att så småningom ge ut en bok med lokala berättelser och berättare.

Arrangörer är Medborgarkontoret, Virserums hembygdsförening och Studieförbundet Vuxenskolan.

Kontaktperson: Gunilla Green, tel. 0495-307 87.

Internetadress: www.hultsfred.se

Mobiltelefon, 1990-talet

Än lever traditionen om Bogislavs grav på Öland. Algot Pettersson, Kvigerälla, guidar besökare vid gravröset.

Skrivmaskin från Halda, 1940-talet

Att vårda både slott och koja

Solliden ritades av Torben Grut, arkitekten bakom Stockholms stadion, och har sedan 1906 varit kungligt sommarresidens på Öland.

MÅNGA ARBETAR DAGLIGEN med att förvalta och vårda kulturarv. Det kan vara fastighetsägare som underhåller sina hus, lantbrukare som hävdar markerna, hembygdsföreningar som samlar in lokala berättelser från förr och visar sina hembygdsgrårdar eller kyrkans församlingar som vårdar månghundraåriga byggnader, föremål och traditioner.

Det arbete som görs runt om i samhället berikar våra boendemiljöer, ja hela vår livsmiljö. Spåren av det förflutna i landskapet, i stadsbilden, i det gamla huset berättar om tider som varit och människor som levat där. Vissa kulturarv kan vara svårare att se som exempelvis kulturlandskapet under vatten, eller det som ligger nära oss i tiden, som 1960-talets bebyggelse.

Till detta ska läggas ett osynligt men lika viktigt kulturarv i form av minnen, berättelser, traditioner och kunskap. Allt detta ger tillsammans ett historiskt djup som bidrar till livskvalitet.

Att förvalta kulturarvet är väsentligt för att skapa ett långsiktigt hållbart samhälle. Länsstyrelsen och länsmuseet arbetar dagligen med dessa frågor exempelvis genom fornminnesvård, landskapsvård, byggnadsvård och vård av föremål. Till skydd för vissa delar av vårt kulturarv finns lagar och förordningar.

Ett är säkert – om kulturarv ska bevaras måste det också brukas!

Målet är ett fortsatt långsiktigt förvaltad och vårdad kulturarv. För att uppnå det har följande huvudpunkter valts ut:

- Länsmuseet och länsstyrelsen informerar allmänheten liksom exempelvis skogsnäringen och Vägverket genom kurser, skrifter och utställningar, bl.a. för att öka intresset och kunskapen kring vårt gemensamma kulturarv.
- Vården av kulturlandskap och äldre bebyggelse prioriteras exempelvis genom miljöstöd till lantbrukare, byggnadsvårdsbidrag till fastighetsägare och stöd och råd till enskilda brukare.
- Länsstyrelsen och länsmuseet fungerar som stöd i kommunernas fysiska planering och samarbetar med parter som har andra intresseområden, exempelvis naturvård.
- Värdefullt vore om kommunerna på sikt kunde ha en egenkompetens inom kulturmiljövård, t.ex. i form av en kommunantikvarie.

I stadens landskap samsas hus från olika tider. Funkishuset från 1930-talet på Larmtorget i Kalmar har efter restaurering återfått sin ursprungliga karaktär.

Exempel i länet

Kyrkeby gårdsbränneri

Kyrkeby gård och brännvinsbränneri, strax utanför Vissefjärda i Emmaboda kommun, är ett komplett gårdsbränneri som var i bruk från 1700-talet fram till 1970-talet. Bränneribyggnaderna, den tillhörande gården, parken och trädgården bildar tillsammans ett unikt inslag i länets industrihistoria.

Under de senaste åren har anläggningen restaurerats på ett sätt som bevarat den värdefulla kulturmiljön.

Dessutom bidrar enskilda människor med berättelser och kunskap som gör miljön levande. I dag ägs

bränneriet av Vissefjärda hembygd förenig medan gården är privatägd.

Utställningar, guidningar, snapsupéer, konserter m.m. gör att bränneriet lockar många besökare. Arbetet med att utveckla Kyrkeby som turistmål sker bl.a. med EU-stöd. Kyrkeby är också byggnadsminne. År 2005 beräknas bränneriet åter vara i drift (i liten skala) med den ursprungliga utrustningen efter ett uppehåll på nästan 35 år.

Kontaktperson: Nanna Johannisson, tel. 0471-202 62 (dagtid), 0471-200 50 (kvällstid).

Internetadress: www.kyrkeby.nu

Kyrkeby gård och bränneri är ett levande kulturminne som också har blivit ett allt populärare utflyktsmål.

FOTO INGEMAR ZEIFT

Besman, 1880--talet

Byggnadsvård i Nybro kommun

Denna uppskattade del av kommunens verksamhet består av vård av äldre byggnader och kulturmiljöer. Förutom arbetsledarna kommer övrig personal via arbetsförmedling eller kommunala förvaltningar. Här arbetar man med att tillvarata byggnadsmaterial vid rivning av uttjänta fastigheter och återanvända materialet vid renovering av gamla kulturbyggnader. Arbetet sker i nära samarbete med kommunens kultursekreterare och stadsarkitekt, men även med länsstyrelsen och

länsmuseum. Genom den inriktning och det kontaktnät som Nybro Kommun Byggnadsvården har, förvaltas och vårdas äldre bebyggelse, gammalt byggmaterial och traditionellt hantverkskunnande.

Kontaktperson: Barbro Hedenmalm, tel. 0481-457 00.

Internetadress: www.nybro.se

Skärgårdsprojektet

2003 avslutades en omfattande kartläggning av bebyggelse och historia i Kalmar läns skärgårdar. En del av kunskaperna sammanfattades i länsmuseumets årsbok "Smålandskustens skärgård" 2003. Dessutom finns en ö-rapport för varje skärgårdsö tillgänglig via länsmuseumets hemsida. En utförligare rapport om skärgårdens bebyggelsehistoria har också tagits fram av länsstyrelsen.

Projektet har genomförts av länsmuseumet på uppdrag av länsstyrelsen. Information om bebyggelsen kan man också få via Internet från Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Kontaktperson: Magnus Johansson, tel. 0480-45 13 00.

Internetadresser: www.kalmarlansmuseum.se,
www.h.lst.se

Levande landskap

Kunniga lantbrukare med ögon för sina marker är bästa tänkbara förvaltare av kulturarvet. Kampanjen Levande landskap tar vara på och uppmuntrar det intresse som lantbrukarna har för jorden de ärvde. Målet är att öka deras kunskaper om odlingslandskapets natur- och kulturvården. Det kan exempelvis handla om att sköta fornlämningar och stenmurar.

Gratis rådgivning, kurser och byvandringar är inslag i verksamheten. Miljöstöd kan betalas ut till brukare som vårdar om natur- och kulturvården.

Kontaktperson: Gunilla Johansson, tel. 0480-820 00.

Internetadress: www.h.lst.se

Underlägg för
kaffekokare, 1910-talet

Lantbrukare runt om i länet har en nyckelroll för att förvalta kulturarvet. Göran Olsson, Hulterstad, ser över sina stenmurar.

Fakta om Kalmar län

Kalmar län omfattar östra delen av Småland och Öland och är med sina 12 kommuner till ytan lika stort som det sammanslagna Skåne. Länets kuststräcka är Sveriges längsta och präglas av sina variationer från Tjustbygdens djupt inskurna havsvikar och granitskärgårdar i norr till Södra Möres slättbygder och ekkädda strandängar i söder.

Med förankring i sitt läge och sin långa historia har Kalmar län utvecklat ett kulturarv av sällsynt omfattning att värda och visa upp.

Det goda läget vid Östersjön gjorde denna kustbygd attraktiv redan på stenåldern. Såväl Tjustbygden i norr som Møre och Öland i söder tillhörde landets centralbygder under bronsåldern. På Öland finns, även för europeiska förhållanden, unika lämningar från järnåldern och ett landskap som med sina ålderdomliga radbyar och indelning av markerna inte har förändrats i nämnvärd utsträckning sedan medeltiden.

Öland är i sin helhet av riksintresse för sina höga natur- och kulturmiljövärden. Den södra tredjedelen av ön är sedan 2001 också upptagen på Unescos lista över världsarv.

Länet finns

- nästan 100 kulturmiljöer av riksintresse, de flesta tack vare ett välbevarat och ålderdomligt odlingslandskap
- mer värdefulla ängs- och hagmarker som får miljöstöd från EU än något annat län i landet
- 30 000 fornminnen och sex städer och köpingar med historia och lämningar från medeltiden
- drygt 130 kyrkor och 125 byggnadsminnen, varav tio statliga
- 111 hembygdsföreningar med nästan 37 000 medlemmar. Huvuddelen av föreningarna har en hembygdsgård och av dem är ett 30-tal arbetslivsmuseer

”
Kulturarvet finns överallt i samhället. Vi är alla delaktiga i och därmed bärare av kulturarvet. Det handlar med andra ord om människan och allt som finns runt henne.

Vem gör vad?

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) är den högsta, statliga myndigheten med ansvar för kulturmiljövård och kulturarv i Sverige. Riksantikvarieämbetet samlar kunskap om och vårdar kulturmiljöer runtom i landet, gör arkeologiska undersökningar och informerar om kulturarvet.

Arbetet sker till stor del i samverkan med bland annat länsstyrelserna och de regionala museerna.
Tel. 08-51 91 80 00. www.raa.se

Länsstyrelsen Kalmar län

En länsstyrelse finns i varje län. Den är regeringens företrädare ute i länen och den regionala statliga myndigheten inom bl.a. kulturmiljövård och naturvård. Länsstyrelsen skall se till att de nationella målen för kulturarvet och kulturmiljövården genomförs i länet, övervaka kulturmiljövården i länet och se till att vård- och informationsinsatser som beslutats av staten blir utförda. Viktiga uppgifter inom kulturmiljövården är också att besluta enligt kulturminneslagen, att medverka i prövningen av ärenden enligt miljöbalken och annan lagstiftning som hanteras på länsstyrelsen samt att fördela pengar till kulturmiljövården.

Länsstyrelsen ska också ta fram planeringsunderlag för kommunerna och andra statliga myndigheter som Vägverket, Banverket och Skogsvårdsstyrelsen. Länsstyrelsen ansvarar även för fördelning och kontroll av EU:s jordbruksstöd och har regionalt ansvar för de nationella miljömålen där kulturarvet har en framträdande betydelse. Länsstyrelsen har också ansvar för att, bl.a. inom sin projektverksamhet, verka för en positiv regional utveckling där kulturarvet har en naturlig plats i utvecklingsstrategier och insatsområden.

Länsstyrelsen ska även samla kunskap och informera allmänhet och företag om viktiga företeelser inom sitt verksamhetsområde och kan också beställa vård eller information om kulturarvet när man bedömer att så behövs.

Tel. 0480-820 00. www.h.lst.se

Kalmar läns museum

Länsmuseet är en stiftelse med Regionförbundet i Kalmar län, Kalmar kommun och Kalmar läns hembygdsförbund som huvudmän. Till länsmuseet hör också Jenny Nyströms stiftelse och Stiftelsen Wimmerströmska gården i Västervik.

Länsmuseet har ansvar för att bygga upp kunskap om, dokumentera, vårda och göra den yttre kulturmiljön tydlig och levande för allmänheten. Även när det gäller att bruka kulturarvet på ett varsamt sätt för regional utveckling och kulturturism har länsmuseet ett ansvar som rådgivare, samtalspartner och samverkanspart. I gamla Ångkvarnen på Kvarnholmen i Kalmar finns museets utställningar, där Regalskeppet Kronan och Jenny Nyström utgör de främsta attraktionerna. Länsmuseet driver också de turistiska anläggningen Eketorp och är delägare i Salvestaden i Kalmar AB.

Länsmuseet ska ge råd och stöd till allmänhet och hembygdsföreningar och vara kommunernas expertorgan inom kulturmiljövården. Dessutom är länsmuseet i många fall remissinstans åt länsstyrelsen och gör arkeologiska och marinarknologiska undersökningar på uppdrag av olika beställare. I verksamheten ingår också antikvariska besiktningar och rådgivningar när det gäller skötsel och restaureringar av bebyggelse m.m. Länsmuseet har även hand om länets kulturhistoriska arkiv och har ansvaret för att samla föremål och fotografier. Dessutom bedriver länsmuseet en omfattande pedagogisk verksamhet i hela länet genom ATH

(Alla Tidens Historia) och Utvecklingscentrum för kulturmiljöpedagogik. Bl.a. arbetar man tillsammans med skolorna där den lokala historien och närmiljön studeras och man gör tidsresor till den tid man studerat.
Tel. 0480-45 13 00. www.kalmarlansmuseum.se

Regionförbundet i Kalmar län

Regionförbundet är ett organ för samverkan mellan kommunerna och landstinget i Kalmar län.

Huvuduppgiften är att arbeta för och främja länets utveckling. Regionförbundet beslutar bland annat om hur vissa statliga anslag för regional utveckling ska användas. Man ansvarar också för regional kulturverksamhet (bl.a. som huvudman för länsmuseumet) samt fördelar regionala anslag till kulturell verksamhet. Pengarna går bland annat till kulturföreningar och folkbildning. Regionförbundet tar även emot och bereder ansökningar om bidrag från EU:s strukturfond Mål 2 som bland annat handlar om att skapa en konkurrenskraftig och livskraftig region.

Tel. 0480- 44 83 30. www.kalmar.regionforbund.se

Kommunerna

Sveriges kommuner har genom plan- och bygglagen (PBL) ansvar för att bevaka kulturmiljövårdens intressen. Denna lag innehåller principer för hur bebyggelsen får ändras och vilka värden som måste beaktas. Varje kommun har också en egen översiktsplan som reglerar hur mark och vatten används och hur den bebyggda miljön ska skyddas eller förändras. I detaljplan eller områdesbestämmelser kan kommunen skriva in skydd för kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller byggnadsmiljöer och reglera vilka förändringar som får göras. Utifrån sina planer ger kommunen sedan bygglov, rivningslov och marklov.

I de flesta kommuner finns också en förvaltning som har ansvar för kommunens utbud när det gäller kultur. Förvaltningen har ansvaret för bland annat bibliotek och organiserar, arrangerar och stöder en stor del av kommunens kulturliv. Det kan röra sig om kommunala museer, musikskola, teater, föreningar m.m.

Kalmar läns hembygdsförbund

Hembygdsförbundet är, som framgår av namnet, hembygdsrörelsens samarbetsorgan i Kalmar län och består för närvarande av 111 föreningar. I länets hembygdsförbund ingår också Ölands hembygdsförbund.

De flesta föreningarna är hembygdsföreningar, men även folkdanslag finns med. Totalt har dessa föreningar 37 000 medlemmar.

Hembygdsförbundet anordnar träffar och utbildningar för sina medlemmar samt förvaltar och delar ut avkastning från fonder som stöder insatser inom kulturmiljö- och kulturminnesvård. Förbundet deltar också i styrelsearbetet på Kalmar läns museum.

Kontaktperson: Birger Svanström, tel. 0491-220 66. www.hembygd.se

Övriga organisationer

Utöver de ovan uppräknade finns en rad institutioner, organisationer och föreningar som på olika sätt är engagerade i frågor kring kulturarvet. Bland de offentligt finansierade kan nämnas bibliotek, arkiv, folkhögskolor, studieförbund och högskolor. Bland de övriga kan nämnas hembygdsföreningar, Kalmar läns Bildningsförbund, Svenska kyrkan, länsbygderådet och delar av näringslivet.

”
**Citaten
i den här
skriften kommer
från deltagarna
i Agenda kultur-
arvsarbetet
runtom
i länet.**

Agenda kulturarv i Kalmar län

Denna skrift är utgiven av
Länsstyrelsen i Kalmar län *och* Kalmar läns museum ©

FÖRFATTARE Liselotte Jumme

REDAKTÖR Thorsten Jansson

FOTO och KARTA Thorsten Jansson, Miljöreportage, Färjestaden
och Kalmar läns museums arkiv

FORM Karl-Eric Persson

TRYCK Lenanders Grafiska AB, Kalmar, 2004, 13592

ISBN 91-974576-4-7

På Kyrkogångsskär vid Kråkelund ligger en av ostkustens mytomspunna labyrinter. Ännu funderar vi över dess innebörd.

FOTO THORSTEN JANSSON

Kulturarv har ett egenvärde i sig, bara genom att vara kulturarv. Men ännu större betydelse ligger i hur vi människor respekterar och använder kulturarv, eller vad kulturarv gör med oss.

Länstyrelsen och läns museet är övertygade om att både människor och samhälle gynnas av en utveckling som tillvaratar den tillgång som historia och kulturarv är. Det skulle kunna sammanfattas i de fyra "L-en" – Liv, Lust, Lärande och Livskvalitet.

Kanske kan följande citat från ett av de möten arbetsgruppen för Agenda kulturarv höll under 2003 få stå som en sammanfattning:

"Kulturarvet står för humanismen i samhället. Det handlar om livskvalitet på olika plan, de värden som har betydelse för "det goda livet". Det är kulturarvet som utvecklar rötterna, föder förståelse och ger trygghet i tillvaron."

LÄNSTYRELSEN
KALMAR LÄN

agenda **kulturarv**

